

Dutch School of Landscape Architecture (DSL)

Bijeenkomst kennisuitwisseling onderzoek

Datum: Woensdag 5 februari 2014
Locatie: Academie van Bouwkunst, Amsterdam
Deelnemers: Opleidings- en onderzoeksinstituten en Beroepspraktijk

1. Deelnemers

Academie van Bouwkunst Amsterdam	Wageningen University & Research centre	Delft University of Technology	Hogeschool Van Hall Larenstein	Hoge Agrarische School Den Bosch	NVTL / beroepspraktijk Overig
Aart Oxenaar	Adri van den Brink	René van der Velde	Adrian Noortman	Arnoud van der Wal	Frans Boots (NVTL)
Marieke Timmermans	Renee de Waal	Sasha Tisma	Rob Roggema	Joeri de Bekker	Ruut van Paridon - Paridon x de Groot (Beroepspraktijk)
	Sanda Lenzholzer	Saskia de Wit			Patrick McCabe - Redscape (Beroepspraktijk)
	Sven Stremke				Jeroen de Vries (ECLAS)

2. Bijeenkomst

In de bijeenkomst stond de kennisdriehoek onderwijs-onderzoek-beroepspraktijk centraal. Hoe kunnen de instellingen en bureaus de uitwisseling tussen de drie poten verbeteren en de driehoek verstevigen? Daarnaast had de bijeenkomst tot doel het onderling informeren over en uitwisselen van lopende onderzoeken.

Aan de hand van actueel onderzoek gingen diverse vertegenwoordigers van de instellingen en bureaus in op hun positie in/visie op de kennisdriehoek:

- Wat is de visie, focus van de afzonderlijke instellingen? Prioriteiten?
- Hoe zien de bureaus hun positie in de driehoek? Wat is hun visie, behoefte, kracht en focus?
- Is er een gemeenschappelijke focus (bureaus en instellingen)? Moet die er zijn? Hoe kunnen we de driehoek gezamenlijk versterken?

3. Programma

13.30 -13.40	Start - Introductie door Jan Herman Meijer
13.40 -14.00	Renee de Waal (WUR) opent en gaat in op de analyse van de laatste Eo Wijers stichting prijsvraag. Hoe hebben de deelnemers gebruik gemaakt van onderzoek in hun inzending?
14.00-14.15	Karen de Groot - visie en werkwijze Paridon x Groot geïllustreerd met voorbeelden van eigen onderzoek (10 + 5 min. Vragen/discussie)
14.15-14.30	Patrick Mc Cabe - visie en werkwijze REDscape geïllustreerd met voorbeelden van eigen onderzoek (10 + 5 min. Vragen/discussie)
14.30-15.00	Pauze
15.00-16.00	Instellingen: presentatie actueel onderzoek + plek ervan in kennisdriehoek (10 + 5 min. vragen /discussie per instelling)
16.00-17.00	Discussie, gemeenschappelijke focus, wensen en acties
17.00	Borrel

4. Sprekers

Renee de Waal (WUR) – Eo Wijersprijsvraag analyse

Na een korte introductie door Jan Herman Meijer (directeur DSL) opent Renee de Waal (WUR) met de analyse van de laatste Eo Wijers stichting prijsvraag die de WUR maakte. Hoe hebben de deelnemers gebruik gemaakt van onderzoek in hun inzending?

- Ideeënprijsvraag Nieuwe energie voor de veenkoloniën: ingezoomd op thema energietransitie
Hoe zijn inzenders omgegaan met energie als relatief nieuwe opgave voor het vakgebied?

- Aanpak: quickscan/systematische vergelijking van de inzendingen + enquête onder deelnemers + interviews met experts
- Criteria o.a.: is er gedacht aan energiebesparing, duurzame energieopwekking, diversivering van energiebronnen en technologieën (elektriciteit, warmte en transport), inbedding in het grote energiesysteem?

Conclusies

- Inzenders zelf zien energietransitie wel als een opgave voor het vakgebied

Ondanks dat:

- Opgave rond energietheema nauwelijks ge(her)formuleerd, doelstellingen onduidelijk
- Verschillen zijn groot tussen de inzendingen
- Slechts 8 inzenders geven berekeningen
- Lang niet alle inzichten uit literatuur worden toegepast
- Jury beoordeelde de plannen als weinig innovatief

Mogelijke oorzaken:

- Bronnen moeilijk toegankelijk?
- Opgave niet helder?
- Inzenders hadden energie vanuit een ander perspectief benaderd
- Aandacht naar andere aspecten van de opgave gegaan?

Ruut van Paridon - Paridon x Groot

Ruut van Paridon bespreekt twee projecten, Stille kustlandschappen en Knooperven. In opdracht van Deltares en Atelier Kustkwaliteit voerde Paridon x Groot een onderzoek uit naar het kustlandschap:

- Hoe kan de kustverdediging de komende eeuw vorm krijgen, met recht aan waterveiligheid, ecologie, recreatie, waterwinning, beleving, etc.?
- Huidige Hollandse kust: alleen zandtoevoeging en -beweging langs de zeereep
- Onderzoek VPxG: naar hele kustfundament
- Drie scenario's: 1. Dynamisch kustbeheer 2. Zeewaarts 3. Even niets doen
- Scenario 1: het brengen van meer natuurlijke dynamiek met behoud van de vastgestelde 'basiskustlijn'
- Scenario 2. Zeewaarts: zandsuppletie verschuivend, telkens op verschillende locaties over periode van 100 jaar
- Scenario 3. Niets doen: geeft afslagkust maar is op paar locaties na geen gevaar voor de veiligheid van het achterland

Knooperven:

- Onderzoek naar mogelijkheden naar vele erven die komende jaren vrijkomen/andere functie en bewoners krijgen door afname aantal agrarische bedrijven
- Knooperf: nieuwe samenhang tussen erf en landschap / 'bottom-up' landschapsontwikkeling
- Pilots Oost Nederland/ Studie erftransformaties voor de Kop van Noord-Holland
- Erftransformaties raken aan problematieken in het buitengebied, buiten het vakgebied, maar alles komt samen: afstemming landbouw, leegstand erfgoed, infrastructuur, economie, voorzieningen, gezondheid/leefbaarheid, landschapskwaliteit, etc.
- Het ontbreekt aan kennis bij de opdrachtgevers, overheden over de autonome processen in het buitengebied
- Vraagt om: fundamenteel onderzoek + onderwijs/ontwerponderzoek op verschillende schaalniveaus, in verschillende deelgebieden en dit weer bijelkaarbrengen

Patrick McCabe - REDscape

REDScape is een netwerkbureau en werkt met externe specialisten. Voorbeelden van onderzoeken:

- Beemster erf, ontwikkeling van erven in relatie tot de werelderfgoedstatus van de Beemsterpolder
- PIMBY Terpen, een studie naar de opslag van vervuilde bagger in terpen

Vanaf 2011 is meer tijd besteed aan onderzoek en werkt er permanent een stagiair aan onderzoeksprojecten.

Focus ligt op havengebieden, doel is kennisverdieping en in verlengde daarvan acquisitie.

Studie naar havens:

- Havens in de wereld: analyse o.a. morfologie, afstand tot het centrum van de stad, etc.
- Havens in Europa: gericht op kleine havens, d.w.z. havens exclusief wereldhavens als Rotterdam en Antwerpen.
- Kleine havens groeien i.t.t. grote havens waar de groei beperkt is.

- Case study: Dublin, Valencia en Amsterdam. Er is een systematiek bedacht om havens snel te analyseren en kansen te signaleren voor verbeteringen.

Conclusies REDscape n.a.v. de onderzoeksinspanningen:

- REDscape is de laatste jaren binnen de kennisdriehoek opgeschoven van praktijk richting onderzoek
- REDscape probeert daarmee zichzelf te ontwikkelen en een niche te vinden
- Er liggen veel opgaven als het gaat om de interactie land-stad-haven, bijv. kunnen reststoffen van de landbouw gebruikt worden als grondstoffen i.p.v. petrogeen?
- Leuk om te doen, maar qua inspanning is het pittig.

Jeroen de Vries - ECLAS

Jeroen de Vries is bestuurslid van de ECLAS, de European Council of Landscape Architecture Schools. Hij geeft een korte toelichting op het netwerk en de projecten:

- LE:NOTRE (nu LE:NOTRE Institute):

- doel: bevorderen van dialoog en discussie tussen leden en daarmee versterken van de academische community op het gebied van de landschapsarchitectuur en het omringende netwerk van onderzoekers en de beroepspraktijk.
- 200 internationale instituten/organisaties bij aangesloten.
- 4 thematisch netwerken, gefinancierd door de EU.

- Tijdschrift JoLA

- Het peer-reviewed academische tijdschrift, gestart door de ECLAS in 2006.

- Belangenvereniging ECLAS

- doel: consolideren van wat is opgebouwd, o.a. website en stichting LE:NOTRE Institute

- Landschapsfora Antalya en Rome

- Ondersteunen open source en online beschikbaarheid lezingen

Wageningen UR – Adri van den Brink & Sven Stremke en Sanda Lenzholzer

Adri van den Brink schetst een overzicht van de onderzoeksprogramma's van de Wageningen University:

- (PhD-)onderzoeken gericht op betekenis van landschap: Rudi van Etteger & Paul Roncken (Landscape Machine)
- Onderzoek gericht op methoden zoals 'research through design': bijv. door Sanda Lenzholzer
- Onderzoek gericht op de praktijk, bijdragen aan het oplossen van global landscape problems: Sven Stremke en Renee de Waal (Energie-landschappen), Sanda Lenzholzer (Stadsklimaat)

Sven Stremke

- Er komen veel vragen uit de praktijk over de ontwikkelde kennis op het gebied van duurzame energielandschappen
- Het lukt steeds beter om projecten binnen te halen en samen met de praktijk onderzoek te doen
- Door nauwe banden met de praktijk horen de onderzoekers waar behoefte aan is en dat werkt efficiënt
- Zo'n 25 afstudeerprojecten hebben tot op heden meegelift op de ontwikkelde kennis binnen het programma
- Projecten, netwerk en andere informatie zijn te vinden op www.nrglab.net

Sanda Lenzholzer

- Het stedelijk klimaat en wat je daaraan kan sturen d.m.v. ruimtelijke inrichting was 10 jaar geleden nog een kennisgat
- Idee voor een boek, want op meta- en microniveau valt een hoop te doen om het stadsklimaat te verbeteren
- Methoden: klimaatkaarten, interviews op straat en inventarisatie van mogelijke praktische ingrepen
- Het boek "Het weer in de stad" is eind 2013 verschenen en heeft landelijk veel publiciteit gehad
- Wiebke Klemm richt zich op stadsklimaat in relatie tot groen

Van Hall Larenstein – Rob Roggema

Rob Roggema is sinds 2013 als lector voor het lectoraat 'Stadslandbouw als Stedelijke Ontwerpopgave' verbonden aan Hogeschool Van Hall Larenstein. Ontwerponderzoek van VHL – tuin- en landschapsinrichting kent 4 domeinen: Management Buitenruimte (Placemaking, Internationale design workshops), Realisatie (eco-engineering), Tuinarchitectuur en Landschapsontwerp. In elk domein vindt ontwerponderzoek plaats.

Over het onderzoek:

- Staat nog in de kinderschoenen (omvang, methodiek, etc.)

- Nu: Uitvoering vooral in lectoraten, Lectoraat Groene Leefomgeving van Steden (Wim Timmermans), sinds 2007 en Lectoraat Stadslandbouw als stedelijke ontwerpogave (Rob Roggema, sinds september 2013)
- Visitatie Lectoraat Groene Leefomgeving van Steden (Wim Timmermans) in 2012: veel waardering
- Projecten: Internationale design workshops, Placemaking (tijdelijke inrichting), Eco-engineering, Planning by Surprise

Stadslandbouw als stedelijke ontwerpogave

- Heeft landbouw in de stad ooit bestaan?
- Gevaar & verwarring: (te) veel definities, te geïsoleerde projecten, te vaak gesubsidieerd, te afhankelijk van vrijwilligers
- Ontwerpvrage: Nieuwe concepten nodig, rendabel, economisch levensvatbaar, 'voldoende' voedsel, sociale cohesie, duurzaam, energie en water, metabolisme, mooi
- Ontwerpend onderzoek: door middel van ontwerpen bezien op welke wijze een stedelijke voedselvoorziening het beste kan bijdragen aan vergroting van de (ruimtelijke) kwaliteit van de stad
- Ruimtelijke sandwich: Individueel projectinitiatief, verdienmodellen, levensvatbaarheid, business cases, site ontwerp. Op stadsniveau: voedselpotenties, structuren van groen, water, transport. Typologieën, type afstemmen op potenties
- Publicaties o.a.:
 - Boek (eigen uitgave VHL): Why we need small cows
 - Proceedings Finding Spaces for Productive Cities (AESOP conferentie)
 - Special Issue 'Future of Food Journal' (begin 2015)
 - Book best contributions AESOP (Routledge)

Academie van Bouwkunst – Marieke Timmermans

De academie heeft sinds 2013 een lectoraat Foodscapes o.l.v. Han Wiskerke. Van zijn voorganger Thomas Oles (lectorat Living Landscape) is recent 'Go With Me: 50 Steps to Landscape Thinking' verschenen. In dit vademecum zijn ideeën over het vak landschapsarchitectuur samengebracht.

Doel lectorat Foodscapes: onderzoek van Han Wiskerke aan de leerstoelgroep Rurale Sociologie van de Wageningen Universiteit koppelen aan de praktijk. In het lectoraatsprogramma van Foodscapes legt Wiskerke de nadruk op drie thema's:

- de verandering van de urbane en rurale omgeving en de wijze waarop die veranderingen elkaar beïnvloeden
- de sociale en economische verhoudingen binnen de stadsregio
- de mogelijkheid om door middel van (her)ontwerp meer duurzame voedsellandschappen ('foodscapes') op regionaal niveau te ontwikkelen.

Voor ontwerp relevante thema's zijn o.a. recycling van nutriënten, verkorten van voedselketens, etc.

Concrete ontwerpogaven voor studenten:

- Dar-es-Salaam Tanzania - een van de 10 snelst groeiende steden van de wereld. Door deze snelle groei stagneert alles: afval, voedselvoorziening, etc. Hoe zit het met de ruimtelijke componenten van handel en voedselvoorziening? Wat kun je doen?
- Porto Alegre Brazilië - voedselvoorziening voor de stad?
- Winterschool Slim City (praktijkworkshop) - wat kun je als ontwerpers doen om mensen in de stad meer en vaker in beweging te krijgen?

Verder

- Footprint per dieet: onderzoek in Starnmeerpolder

TU Delft – René van der Velde & Sasha Tisma

René van der Velde gaat in op de achtergrond en focus van de TU Delft research group. Deze bestaat uit vier thema's:

- Architecture & Landscape - theory, methodology, technique; typologies, strategies, instruments
- Lowland landscapes - development of Landscape architectonic definition, transformation
- Urban landscapes - urban spaces, city form, territories, metropolitan regions
- Heritage landscapes - cultural (landscape)history and its role in spatial transformations

Resultaten:

- Book Metropolitan Landscape Architecture
- Launch master track LA (2010)
- NWO project Kwh/M2
- Symposium Exploring the Visual Landscape
- Launch cross-cutting themes 'Urban Metabolism' and 'History & Heritage'
- Dirk Sijmons curator IABR 2014
- Dissertations The Sigiriya Royal Gardens and The roots of the Randstad
- Eric Luiten national advisor Water and Landscape
- New research areas under development (GIS, co-design, characterization, place theory)

Discipline-specific themes 2014-2020

- Landscape Architecture Methods
- Place
- Urban Landscape Characterization
- Geo-information
- Technology & Landscape

Cross-cutting themes 2014-2020

- History, Heritage, Transformation And Re-use
- Urban Metabolism

Emerging themes 2014-2020

- Co-design
- Urban Landscape Engineering

Sasha Tisma gaat in op de studie naar Metropolitan landscape characterization. Vragen: Welke landschapstypen kunnen we onderscheiden in metropolitane gebieden? Wat is hun morfologische en typologische definitie? Hoe kan deze typologie gebruikt worden in de planning en ontwerppraktijk?

Methode:

- Stedelijk gebied - morfologie: mapping
- Landelijk gebied - landscape character assessment (LCA)
- MLC methode: LCA + mapping

LCA

- Tool die helpt bij de identificatie van kenmerken die bijdragen aan een 'sense of place' en aangeeft wat een gebiedje onderscheidend maakt t.o.v. de aangrenzende gebieden. De stedelijke regio Rotterdam is als studiegebied genomen. In dit gebied zijn 18 typen van rood-groene hybriden herkend. Vervolgens is er een clusteranalyse gedaan, zowel onder als boven oogniveau.

Conclusies

- De methode is heel geschikt voor quick scan en desktop-analyse van grote stadsregio's.
- De methode is geschikt om een mix van functies en dichtheden te ontdekken en kan ingezet worden op verschillende schaalniveaus.

5. Discussie

Enkele punten uit de discussie:

- vakgebied heeft de wetenschap nodig
- infobank, life-long learning, organiseren: hoe?
- Databank gaat niet werken, komt aan op interactief uitwisselen en samenwerken
- Ontwerpers leren ontwerpend
- Consortia vormen en samen aan tenders meedoen
- Provincie en gemeenten formuleren beleid. Onderzoek kan ze een spiegel voorhouden, de werkelijkheid is vaak anders. Taak om opgaven te herformuleren en te helpen bij het zoeken naar antwoorden
- Er zijn verschillende taakopvattingen: probleemoplossend en probleemstellend
- We worden geacht de thema's van morgen te agenderen. De energielandschappen zitten bijvoorbeeld nog niet in de opgave van vandaag
- Praktijk zoekt naar aansluiting. Hoe kan onderzoek beter landen?
- Thema water is van belang, ook als je kijkt vanuit onze internationale profilering
- Landschapsarchitectuur moet zichzelf steeds verantwoorden en definiëren. Loslaten? Dit kost nl. veel energie

- Het brede spectrum van de hedendaagse landschapsarchitectuur is boeiend. Er zijn allerlei speelborden waarop mensen actief kunnen zijn
- Zoeken naar manieren waarop de instituten kunnen samenwerken, programma's elkaar kunnen versterken
- Er moet ruimte zijn voor instituten om in kennisgaten te duiken en de praktijk te voeren
- Je hebt onderzoekers nodig om kennis en toepassingen te valideren. Aansluiting en uitwisseling tussen beroepspraktijk en onderzoeksveld is belangrijk
- Onderwijs zit hier tussenin: studenten leren omgaan met kennis en de vraag durven stellen: wat kan ik toevoegen?

6. Maillijst deelnemers & aanwezigen

Bestuur & organisatie:	+ Adri van den Brink - adri.vandenbrink@wur.nl + Rene van der Velde - J.R.T.vanderVelde@tudelft.nl + Adrian Noortman - adrian.noortman@wur.nl + Frans Boots - frans.boots@bplusb.nl + Arnoud van der Wal - A.vdWal@has.nl + Aart Oxenaar - a.oxenaar@ahk.nl + Jan Herman Meijer - janherman.meijer@d-s-l.info + Danielle Niederer - danielle.niederer@d-s-l.info
Sprekers:	+ Renee de Waal - renee.dewaal@wur.nl + Vries, Jeroen de - jeroen.devries@wur.nl + Marieke Timmermans - m.timmermans@la4sale.nl + Sanda Lenzholzer - sanda.lenzholzer@wur.nl + Sasha Tisma - A.Tisma-1@tudelft.nl + Rob Roggema - rob.roggema@wur.nl + Patrick McCabe - info@redscape.nl + Ruut van Paridon - mail@vpxdg.nl
Overig:	+ Sven Stremke - sven.stremke@wur.nl + Joeri de Bekker - J.deBekker@has.nl + Etteger, Rudi van – (WUR) - rudi.vanetteger@wur.nl + Vlug, Johan – johanvlug@gmail.com + Wit, Saskia de – S.I.deWit@tudelft.nl + Imke van hellemondts - e.m.van.hellemondts@vu.nl + Jan Van Merrienboer - jan.vanmerrienboer@wur.nl + Ard Middeldorp - ard.middeldorp@wur.nl + Marianne van Lidth de Jeude m.vanlidth@planet.nl + Sarah hamming sarahhamming@gmail.com